

การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางภายใต้ระบบการผลิต ยางพาราและไม้ผลในชุมชนทุ่งนัย อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล

บัญชา สมบูรณ์สุข¹, ปุริวิชญ์ พิทยาภินันท์²

คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์¹

คณะเทคโนโลยีและการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยทักษิณ²

E-mail: p_paratsanant@yahoo.co.th²

บทคัดย่อ

ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางยังคงเผชิญความท้าทายและปัญหาต่าง ๆ มากมายในการดำรงชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งราคายางพาราที่ไม่แน่นอน ส่งผลให้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางต้องปรับตัวและมีกลยุทธ์ในการดำรงชีพที่เหมาะสม งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางภายใต้ระบบการผลิตยางพาราและไม้ผลในชุมชนทุ่งนัย อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสนทนาลึกตามธรรมชาติกับเกษตรกรชาวสวนยางจำนวน 256 ราย ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏ ผลการวิจัยพบว่า ภาวะที่ส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับปานกลาง แนวโน้มราคาผลผลิตและปัจจัยการผลิตส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง ทุนมนุษย์ ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ ทุนการเงิน และทุนสังคมมีความสำคัญต่อการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในระดับมาก กลยุทธ์ในการดำรงชีพที่สำคัญของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางคือ การจัดการทางการเงิน และการปรับตัวด้านสังคม ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีผลลัพธ์ในการดำรงชีพด้านความสัมพันธ์ทางสังคมสูงที่สุด ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อผู้กำหนดนโยบายของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องสำหรับกำหนดนโยบายที่เหมาะสม เช่น เพิ่มความหลากหลายของชนิดไม้ผล ให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกไม้ผลที่เหมาะสม

คำสำคัญ : การดำรงชีพ, ครัวเรือนเกษตรกร, จังหวัดสตูล, พืชร่วมยาง, ไม้ผล, ยางพารา

Para-rubber Farmers' Household Livelihoods under the Para-rubber and Fruit Production System in the Thung Nui Community, Khuan Kalong District, Satun Province

Buncha Somboonsuke¹, Purawich Phitthayaphinant²

Faculty of Natural Resources, Prince of Songkla University¹

Faculty of Technology and Community Development, Thaksin University²

E-mail: p_paratsanant@yahoo.co.th²

ABSTRACT

Para-rubber farmer households still face a number of livelihood challenges and problems, especially the fluctuating prices of para-rubber. Consequently, para-rubber farmer households need to adapt themselves and choose appropriate livelihood strategies. This research aimed to study para-rubber farmers' household livelihoods under the para-rubber and fruit production system in the Thung Nui Community, Khuan Kalong District, and Satun Province. Primary data were collected using structured interviews, non-participant observations, and natural conversations, with a total sample of 256 para-rubber farmers having the para-rubber and fruit production system, and using the stratified sampling technique. Descriptive statistics and manifest content analysis were employed to analyze the data. The findings revealed that shocks, such as insect pest infestation and natural disaster, had a moderate impact on the para-rubber farmer households. The price trends of yields and inputs had the greatest impact on the para-rubber farmer households. Human capital, physical capital, natural capital, financial capital, and social capital were essential to the para-rubber farmers' household livelihoods. The para-rubber farmer households highly gained benefits from their participation in projects of the related government agencies. The key livelihood strategies of the para-rubber farmer households were financial management and social adaptation. The para-rubber farmer

households had the highest livelihood outcome in terms of social relations. The findings of this research will provide valuable information to policymakers as they formulate appropriate policies, e.g., encourage diversification of fruits, and provide knowledge of appropriate fruit cultivations.

Keywords: livelihood, farmer household, Satun, rubber-based intercrop, fruit, para-rubber

บทนำ

ภาพการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางซึ่งเรียกร้องให้รัฐบาลกำหนดมาตรการช่วยเหลือ ผ่านสื่อต่าง ๆ เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ปัญหาราคายางพาราที่ตกต่ำอย่างต่อเนื่องได้สร้างความเดือดร้อนเป็นอย่างมากต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางรายย่อยที่มีสวนยางพาราขนาดเล็ก (ไม่เกิน 50 ไร่) และมีระบบการผลิตเชิงเดี่ยว ซึ่งจัดเป็นกลุ่มเปราะบางที่สุดในอุตสาหกรรมยางพารา (Charernjiratragul, Satsue, & Romyen, 2015, p. 48) และเป็นระบบการผลิตที่มีความเสี่ยงสูง (Ratikhunuphakorn, 2019, p. 262)

ทუნูยเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล ซึ่งผลการสำรวจเบื้องต้นโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลทუნูย เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล และเจ้าหน้าที่การยางแห่งประเทศไทยจังหวัดสตูล เกี่ยวกับบริบทพื้นที่สรุปได้ว่า ทუნูยเป็นแหล่งผลิตรายางพารา โดยในปี พ.ศ. 2563 มีพื้นที่เปิดกรีดยางพารา 22,510 ไร่ ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ประกอบอาชีพการทำสวนยางพารา (2,230 ครัวเรือน) อีกทั้งครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่ยังมีประสบการณ์การทำสวนยางพาราที่สะสมมาอย่างยาวนาน ตลอดจนมีแหล่งรับซื้อผลผลิตยางพาราที่

แน่นอน นอกจากนี้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมากกว่าครึ่งทำสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล เพื่อชดเชยรายได้ที่สูญเสียไปจากปัญหาราคายางพาราตกต่ำ และทำให้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางดำรงชีพอยู่ได้ในสภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน

จากข้อเท็จจริงที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นที่มาของการศึกษาการดำรงชีพ อันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของวิถีชีวิตประชากรในชุมชนชนบท (Masae, 2015, p. 89) และการยกระดับความอยู่ดีมีสุขของประชากร (Masae, 2015, p. 91) ซึ่งไม่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากมีรายได้ต่ำ และไม่มีหลักประกันในการดำรงชีวิต โดยกำหนดคำถามการวิจัยว่า ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางที่มีระบบการผลิตยางพาราและไม้ผลในชุมชนทუნูย อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล มีการดำรงชีพเป็นอย่างไร ทั้งนี้ในการศึกษาการดำรงชีพได้ประยุกต์แนวคิดว่าด้วยการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของ Department for International Development หรือ DFID (1999, pp. 13–36) ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ 1) บริบทความเปราะบาง ประกอบด้วย 1.1) ภาวะที่ส่งผลกระทบในทันทีและอย่างรุนแรง 1.2) แนวโน้ม 2) ทุนในการดำรงชีพ ประกอบด้วย 2.1) ทุนมนุษย์ 2.2) ทุนกายภาพ 2.3) ทุนธรรมชาติ 2.4) ทุนการเงิน 2.5) ทุนสังคม 3) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและ

กระบวนการ 4) กลยุทธ์ในการดำรงชีพ 5) ผลลัพธ์ในการดำรงชีพ

ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้กำหนดนโยบายของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น การยางแห่งประเทศไทย (กยท.) สำนักงานเกษตร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับนำไปใช้ประกอบการวางแผนหรือกำหนดนโยบายที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทชุมชนทุ่งนัย รวมถึงพื้นที่อื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกันหรือคล้ายคลึงกัน ตลอดจนหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องดังกล่าว สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานกับครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางตามบริบทที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับพันธกิจข้อแรก พัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้มีความมั่นคงในแผนพัฒนาการเกษตรช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2016, p. 39) นอกจากนี้ นักวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประกอบการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้เพื่อศึกษาการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางภายใต้ระบบ

การผลิตยางพาราและไม้ผลในชุมชนทุ่งนัย อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล

ระเบียบวิธีวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวาง กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรชาวสวนยางที่มีระบบการผลิตยางพาราและไม้ผล 256 ราย (1 ครัวเรือนต่อตัวแทนเกษตรกรชาวสวนยาง 1 ราย) ใน 12 หมู่บ้าน ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1967, p. 886) การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการแบบแบ่งชั้นตามจำนวนหมู่บ้าน และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้านตามสัดส่วนของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในหมู่บ้านนั้น ซึ่งแต่ละหมู่บ้านใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณใช้แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน และการทดลองใช้กับเกษตรกรชาวสวนยางที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ราย มีค่าดัชนีความสอดคล้องในแต่ละข้อคำถามมากกว่า 0.60 แสดงว่ามีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาในระดับดี และมีค่าความเชื่อมั่นแบบความสอดคล้องภายในตามวิธีการของครอนบาคในระดับที่ยอมรับได้ตั้งแต่ 0.70

ขึ้นไป (Saengloetuthai, 2017, p. 6) สำหรับการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อนำมาอธิบายเสริมข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งมีการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสนทนาตามธรรมชาติ รวมถึงการตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัยและด้านข้อมูล (ต่างบุคคล ต่างสถานที่ และต่างเวลา) เพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ตลอดจนการวิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏร่วมด้วย และนำเสนอด้วยการพรรณนา ข้อคำถามผลกระทบและผลประโยชน์ที่ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางได้รับมีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับคือ 5 แทนส่งผลกระทบ/ได้รับประโยชน์มากที่สุด 4, 3, 2 และ 1 แทนส่งผลกระทบ/ได้รับประโยชน์มากรองลงมาถึงน้อยที่สุด โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินผลค่าเฉลี่ยคือ มากที่สุด (4.21–5.00) มาก (3.41–4.20) ปานกลาง (2.61–3.40) น้อย (1.81–2.60) และน้อยที่สุด (1.00–1.80) สำหรับข้อคำถามกลยุทธ์ในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับคือ 5 แทนมีการปฏิบัติมากที่สุด 4, 3, 2 และ 1 แทนมีการปฏิบัติมากรองลงมาถึง

น้อยที่สุด โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินผลค่าเฉลี่ยคือ มากที่สุด (4.21–5.00) มาก (3.41–4.20) ปานกลาง (2.61–3.40) น้อย (1.81–2.60) และน้อยที่สุด (1.00–1.80)

ข้อคำถามเกี่ยวกับผลลัพธ์ในการดำรงชีพมีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับคือ 5 แทนเพียงพอมากที่สุด หรือเพิ่มขึ้นกว่าเดิมมาก หรือดีมาก 4, 3, 2 และ 1 แทนเพียงพอ หรือเพิ่มขึ้นกว่าเดิมเล็กน้อย หรือดีรองลงมาถึงเพียงพอที่น้อยที่สุด หรือลดลงกว่าเดิมมาก หรือแย่มาก โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินผลค่าเฉลี่ยคือ เพียงพอมากที่สุด หรือเพิ่มขึ้นกว่าเดิมมาก หรือดีมาก (4.21–5.00) เพียงพอมาก หรือเพิ่มขึ้นกว่าเดิมเล็กน้อย หรือดี (3.41–4.20) เพียงพอปานกลาง หรือเหมือนเดิม หรือปานกลาง (2.61–3.40) เพียงพอน้อย หรือลดลงกว่าเดิมเล็กน้อย หรือแย่ (1.81–2.60) และเพียงพอที่น้อยที่สุด หรือลดลงกว่าเดิมมาก หรือแย่มาก (1.00–1.80)

ผลการวิจัย

ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีการปลูกไม้ผล ได้แก่ เงาะ ลองกอง มังคุดทุเรียนจำปาตะ มีทั้งปลูกเป็นพืชร่วมยางในแปลงเดียวกันกับยางพารา และปลูกต่างแปลงกับยางพารา สำหรับการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีรายละเอียดดังนี้

บริบทความเปราะบาง

1. ภาวะที่ส่งผลกระทบในทันทีและอย่างรุนแรง

การระบาดของแมลงศัตรูพืชส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.05 โดยเฉพาะการระบาดของหนอนในต้นลองกอง ซึ่งทำให้ลำต้นและกิ่งได้รับความเสียหาย สำหรับเกษตรกรชาติ ได้แก่ ภัยแล้ง อุทกภัย พายุและลมแรง ส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับปานกลางเช่นกัน มีค่าเฉลี่ย 2.95, 2.85 และ 2.40 ตามลำดับ ปัญหาภัยแล้งมีสาเหตุมาจากฝนทิ้งช่วงในฤดูแล้ง ทำให้แหล่งน้ำมีปริมาณน้ำลดน้อยลงจนเริ่มไม่เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภค และการทำการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง ขณะที่ในฤดูฝนช่วงฝนตกหนักมีผลทำให้น้ำระบายไม่ทันจนเกิดน้ำท่วมขัง โดยเฉพาะในพื้นที่ปลูกยางพาราซึ่งอยู่ระดับต่ำสำหรับพายุและลมแรงมีผลทำให้ต้นยางพาราและไม้ผลล้ม รวมถึงไม้ผลที่กำลังออกดอกร่วงหล่น เช่น ทุเรียน มังคุด ส่งผลให้ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ลดลง นอกจากนี้บางครัวเรือนมีกิ่งไม้ใหญ่หล่นใส่หลังคาที่พักอาศัยจนได้รับความเสียหาย

2. แนวโน้ม

2.1 แนวโน้มราคาผลผลิตและปัจจัยการผลิตส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.42 เมื่อ

จำแนกเป็นรายประเด็นพบว่า การลดลงของราคาผลผลิตยางพาราและไม้ผลส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.50 และ 3.45 ขณะที่การเพิ่มขึ้นของราคาปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยชีวภาพ เคมีภัณฑ์ อุปกรณ์ทางการเกษตรส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.30 แนวโน้มเหล่านี้ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง ทั้งรายได้ที่ลดลงและต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น

ราคาผลผลิตและปัจจัยการผลิตเป็นปัจจัยที่อยู่นอกเหนือการบริหารจัดการของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง โดยตลาดยางพาราเป็นผู้ซื้อ และราคายางพาราถูกกำหนดจากตลาดต่างประเทศเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดซื้อขายล่วงหน้าโตเกียว รวมถึงปัจจัยอื่น ๆ เช่น ราคาน้ำมันดิบ อัตราแลกเปลี่ยนราคายางพาราในตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย (Siripongtugsin, 2019, p. 136) ขณะที่ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางไม่สามารถปรับหรือกำหนดราคายางพาราให้อยู่ในระดับที่ต้องการหรือพึงพอใจได้ นอกจากนี้แม้ภาครัฐได้เข้ามาแทรกแซงผ่านนโยบาย/โครงการต่าง ๆ เช่น นโยบายควบคุมและลดพื้นที่ปลูกยางพารา นโยบายส่งเสริมการใช้ยางภายในประเทศ โครงการชดเชยรายได้ให้แก่เกษตรกรชาวสวนยาง แต่ไม่

สามารถแก้ปัญหาราคายางพาราตกต่ำได้อย่างสัมฤทธิ์ผล (Siripongtugsin, 2019, pp. 136–137) สำหรับปัจจัยการผลิตเป็นปัจจัยภายนอกที่ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางไม่สามารถควบคุมราคาได้เช่นกัน รวมทั้งมีอำนาจในการต่อรองราคากับผู้จำหน่ายปัจจัยการผลิตต่ำ

2.2 แนวโน้มการตลาดส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.83 เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็นพบว่า การลดลงของราคาซื้อขายยางพาราส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.70 เนื่องจากต้นทุนการผลิตยางพารายังคงสูง โดย Intraskul, Somboonsuke, Thongtrai, & Phitthayaphinant (2018, p. 818) ได้รายงานไว้ว่า เกษตรกรชาวสวนยางมีต้นทุนการผลิตยางพาราเฉลี่ย 59.33 บาทต่อกิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนการผลิตน้ำยางสด ยางแผ่นดิบ และยางก้อนถ้วยเฉลี่ย 59.80, 63.02 และ 55.17 บาทต่อกิโลกรัม ตามลำดับ ในส่วนผลผลิตยางพาราล้นตลาดส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.60 เนื่องจากหลายครัวเรือนมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่นาข้าวเพื่อปลูกยางพารา เช่น บ้านควนเรือ บ้านทุ่งนุ้ย บ้านโคกโดน รวมถึงปรับเปลี่ยนสวนไม้ผลที่ให้ผลผลิตน้อยเพื่อปลูกยางพารา เช่น บ้านโดนปาหนัน บ้านหัวกาหมิง ส่งผลให้ผลผลิตยางพารามีปริมาณเพิ่มมากขึ้นจนเกิน

ความต้องการของตลาด สำหรับผลผลิตไม้ผลล้นตลาดส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.33 เนื่องจากในช่วงฤดูกล ผลผลิตจะออกมาพร้อมกันปริมาณมาก ทำให้ราคารับซื้อผลผลิตตกลง ขณะที่ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางจำเป็นต้องจำหน่ายผลผลิต เพราะผลผลิตเน่าเสียง่าย และไม่สามารถเก็บไว้ได้นานหลังจากเก็บเกี่ยวแล้ว

การรับซื้อผลผลิตของพ่อค้าส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.33 เนื่องจากในพื้นที่มีถนนเพิ่มขึ้นหลายสาย ทั้งถนนลาดยางและถนนดินแดง ทำให้พ่อค้าสามารถเข้ามารับซื้อผลผลิตได้อย่างสะดวก ในส่วนของการรับซื้อผลผลิตยางพารา มีการตั้งจุดรับซื้อน้ำยางสดเป็นระยะบนเส้นทางหลักเข้าสวนยางพารา ทั้งนี้แต่ละหมู่บ้านมีจุดรับซื้อน้ำยางสดไม่น้อยกว่า 3 แห่ง สำหรับผลผลิตไม้ผล มีทั้งพ่อค้าคนกลางมารับซื้อถึงสวน และครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางนำผลผลิตไปจำหน่ายเองที่ตลาดในชุมชน สะท้อนให้เห็นว่า ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางไม่ได้เป็นเพียงผู้ผลิตเท่านั้น แต่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจขนาดเล็กด้วย ดังที่ Somboonsuke, Dhammasaccakam, Cherdchom, Longpichai, & Phitthayaphinant (2015, p. 83) ได้รายงานไว้ว่า เกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่ในแหล่งปลูกยางพาราดังเดิม

จำหน่ายผลผลิตในรูปน้ำยางสด เพราะแหล่ง
รับซื้อน้ำยางสดในพื้นที่มีจำนวนมาก ในส่วน
ความต้องการผลผลิตแบบอินทรีย์ของตลาด
ส่งผลต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางใน
ระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.28 เนื่องจากครัวเรือน
เกษตรกรชาวสวนยางไม่มีความมั่นใจในเรื่อง
ปริมาณผลผลิตและราคาที่จะได้รับ หาก
ปรับเปลี่ยนการผลิตไปเป็นแบบอินทรีย์
จึงยังคงทำการเกษตรแบบเดิมที่ใช้สารเคมี
สำหรับการนำผลผลิตไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์
ส่งผลกระทบบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวน
ยางในระดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 1.75
เนื่องจากผลผลิตเกือบทั้งหมดไม่ได้นำไปแปรรูป
ยกเว้นทุเรียนที่ไม่ได้คุณภาพ ครัวเรือน
เกษตรกรชาวสวนยางได้นำมาแปรรูปเป็น
ทุเรียนกวน เพื่อบริโภคในครัวเรือนและแบ่ง
จำหน่ายบ้างเล็กน้อย

2.3 แนวโน้มทรัพยากรธรรมชาติส่ง
ผลกระทบบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง
ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.77 เมื่อจำแนก
เป็นรายประเด็นพบว่า ความไม่แน่นอนของฝน
ส่งผลกระทบบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวน
ยางในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.55
สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพ
ภูมิอากาศ ทำให้ฝนตกไม่แน่นอน เช่น ฝนตก
ในเดือนเมษายน ฝนตกติดต่อกันเป็นเวลานาน
ในช่วงฤดูฝน ส่งผลให้ครัวเรือนเกษตรกร
ชาวสวนยางไม่สามารถกรีดยางพาราได้ และมี

รายได้ลดลง ขณะที่การลดลงของพื้นที่ป่าส่งผล
กระทบบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางใน
ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.08 เนื่องจากบาง
ครัวเรือนมีการรุกพื้นที่ป่าเพื่อใช้ทำการเกษตร
โดยเฉพาะการปลูกยางพารา ทำให้พื้นที่ป่าและ
ความหลากหลายทางชีวภาพลดลง รวมทั้งมี
ความเสี่ยงต่อการเกิดอุทกภัยมากขึ้น เช่น บ้าน
ค่ายรวมมิตร บ้านโดนพาทัน บ้านหัวกาหมิง
บ้านน้ำหრა ซึ่งพื้นที่เหล่านี้ล้วนเป็นพื้นที่ต้นน้ำ
ทั้งสิ้น พุทธิกรรมดังกล่าวเป็นสาเหตุสำคัญที่
ก่อให้เกิดความเสี่ยงโทรมของทรัพยากรป่าไม้
ในชุมชนตามแนวคิดด้วยโศกนาฏกรรมของ
ทรัพยากรธรรม (Samukkethum,
Samukkethum, & Chaiphanphong, 2018,
pp. 13–14) และ คล้ายคลึงกับที่
Charernjiratragul et al. (2015, p. 37) ได้
กล่าวถึงการรุกพื้นที่ป่าเพื่อปลูกยางพาราใน
อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า และพื้นที่ลุ่มน้ำ
ชั้น 1 และ 2 ของลุ่มน้ำคลองอุตะเกา ซึ่ง
กำหนดให้เป็นพื้นที่ต้นน้ำและพื้นที่ป่าเพื่อการ
อนุรักษ์

ความเสี่ยงโทรมของดิน และการชะล้าง
พังทลายของดินส่งผลกระทบบต่อครัวเรือน
เกษตรกรชาวสวนยางในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย
2.56 และ 2.33 ตามลำดับ เนื่องจากดินมีความ
อุดมสมบูรณ์ ประกอบกับหลายครัวเรือนใช้ปุ๋ย
ชีวภาพทดแทนปุ๋ยเคมี ตลอดจนครัวเรือน
เกษตรกรชาวสวนยางที่มีแปลงอยู่ในพื้นที่ลาด

ชั้นหรือควน มีการปลูกยางพาราเป็นขั้นบันไดที่ค่อนข้างกว้างประมาณ 1.50 เมตร และปล่อยให้พืชขนาดเล็กหรือหญ้าขึ้นระหว่างต้นยางพารา เพื่อช่วยชะลอการไหลของน้ำและลดปัญหาการชะล้างพังทลายของดินสำหรับความเพียงพอของน้ำในแหล่งน้ำส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรกรชาวสวนยางในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.32 แม้ครัวเรือนเกษตรกรกรชาวสวนยางเผชิญปัญหาภัยแล้งดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น แต่ในพื้นที่ที่มีคลองไหลผ่าน เช่น คลองช้าง คลองการะเกด คลองน้ำหราน นอกจากนี้บ้านน้ำทรายยังมีอ่างเก็บขนาดใหญ่เพื่อใช้ในการเกษตร โดยมีเพียง 4 หมู่บ้านที่ไม่มีคลองไหลผ่านคือ บ้านควนเรือ บ้านทุ่งตำเสา บ้านโคกโดน และบ้านสวน

2.4 แนวโน้มสังคมส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรกรชาวสวนยางในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.58 เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็นพบว่า การประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรของสมาชิกในครัวเรือนส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรกรชาวสวนยางในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.47 สำหรับครัวเรือนเกษตรกรกรชาวสวนยางที่ยากจน และสามารถลงทุนในการศึกษาบุตรได้เพียงแค่ขั้นพื้นฐานเท่านั้น หลังจบการศึกษา บุตรได้เข้ามาเป็นแรงงานหลักในการทำการเกษตรของครัวเรือน ส่วนบุตรที่มีโอกาสได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น หลังจบการศึกษา บุตรส่วนใหญ่ได้เข้าสู่

ตลาดแรงงานที่มีฝีมือ หรือทำงานนอกภาคการเกษตร เช่น หน่วยงานภาครัฐ บริษัทเอกชน โรงงาน ค้าขาย ในชุมชน หรือต่างถิ่น อย่างไรก็ตาม ดิบุตรในกลุ่มนี้ได้ให้หรือส่งเงินเพื่อจุนเจือและเสริมสร้างความมั่นคงของครัวเรือน เช่น นำไปใช้จ่ายในการทำการเกษตร และการดูแลสุขภาพของสมาชิกในครัวเรือน นำไปลงทุนในการศึกษาให้แก่สมาชิกในครัวเรือนที่กำลังศึกษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแหล่งรายได้ที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่งของครัวเรือน รวมถึงบุตรมีการใช้ความรู้และทักษะเฉพาะตัวในการสนับสนุนรายได้ให้กับครัวเรือน

การศึกษาต่อของบุตรส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรกรชาวสวนยางในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.29 เมื่อบุตรมีโอกาสได้ศึกษาต่อในระดับอาชีวศึกษาหรืออุดมศึกษา บุตรส่วนใหญ่ไม่เลือกศึกษาในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ซึ่งสาเหตุสำคัญประการหนึ่งมาจากพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่ไม่สนับสนุน เพราะเห็นว่า อาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพที่เต็มไปด้วยความเสี่ยง ความเหน็ดเหนื่อย ต้องอดทนรอเป็นเวลานานกว่าจะได้ผลผลิต และได้รับผลตอบแทนน้อย จึงต้องการให้บุตรได้ทำงานในหน่วยงานภาครัฐ/รัฐวิสาหกิจ ซึ่งมีความมั่นคงและสวัสดิการที่ดี อีกสาเหตุหนึ่งมาจากบุตรที่ต้องการทำงานในหน่วยงานภาครัฐหรือประกอบธุรกิจส่วนตัว ส่วนบุตรที่ศึกษาในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรส่วนมาก

ทำงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกรมพัฒนาที่ดิน น้อยมากที่เข้ามาสืบทอดอาชีพเกษตรกรจากรุ่นพ่อแม่ จึงมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดปัญหาขาดแคลนแรงงานครัวเรือนในอนาคต

ความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.40 เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางได้รับการบริการจากหน่วยงานภาครัฐอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทั้งด้านการเกษตร การอุปโภคบริโภค การศึกษา ตลอดจนสาธารณสุข สำหรับความขัดแย้งในกรรมสิทธิ์ที่ดินส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.20 เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีที่ดินเป็นของตนเอง และมีเอกสารสิทธิ์ ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางสามารถใช้ประโยชน์ที่ดินได้อย่างเต็มที่ เพื่อสร้างความมั่นคงและความต่อเนื่องของคุณภาพชีวิตในปัจจุบันและโอกาสในอนาคต ส่วนการประกอบอาชีพเสริมของหัวหน้าครัวเรือนส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 1.55 ในบางครัวเรือนนอกจากปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรของตนเองแล้วยังรับจ้างในภาคการเกษตร เช่น ตัดหญ้า ฉีดพ่นสารเคมี เก็บเกี่ยวผลผลิตไม้ผล เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังมีการทำงานนอก

ภาคการเกษตร เช่น ค้าขาย ร้านตัดผม ร้านซ่อมรถ ร้านซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า

2.5 แนวโน้มแรงงานส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.36 เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็นพบว่า การเพิ่มขึ้นของค่าจ้างแรงงาน เช่น ค่าตัดหญ้า ค่าฉีดพ่นสารเคมี ส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.67 ส่วนการเพิ่มขึ้นของแรงงานข้ามชาติ การขาดแคลนแรงงาน และความหายากของแรงงานที่มีฝีมือส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.57, 2.20 และ 2.00 ตามลำดับ เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางเน้นการใช้แรงงานครัวเรือนเป็นหลักและอย่างเข้มข้น ซึ่งมีจำนวนเพียงพอต่อการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพาราและไม้ผล เพราะพื้นที่ทำการเกษตรมีขนาดเล็ก นอกจากนี้แรงงานครัวเรือนยังมีประสบการณ์ทักษะ และความชำนาญในการทำสวนยางพาราและไม้ผล อย่างไรก็ตามสำหรับบางครัวเรือน มีการจ้างแรงงานชั่วคราวจากภายนอก เพื่อปฏิบัติงานในบางกิจกรรมการผลิต เช่น การกำจัดวัชพืช

2.6 แนวโน้มเทคโนโลยีส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.11 เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็นพบว่า การปรับเปลี่ยนจากการปลูกยางพาราไป

เป็นปาล์มน้ำมันส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.42 เพราะพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการปลูกทั้งยางพาราและปาล์มน้ำมัน แต่หากปรับเปลี่ยนไปปลูกปาล์มน้ำมัน ต้องปรับระยะปลูก เช่น พื้นที่ราบปลูกระยะ 9×9×9 เมตร พื้นที่เนินปลูกระยะ 11×11×11 หรือ 12×12×12 เมตร เพื่อให้ต้นปาล์มน้ำมันได้รับแสงแดดอย่างทั่วถึง อีกทั้งปาล์มน้ำมันยังสามารถสร้างรายได้อย่างต่อเนื่องและยาวนาน เช่นเดียวกับยางพารา ต่างกันที่การปฏิบัติงานของแรงงาน เช่น การกรีดยางพาราคกรกรีตในช่วงกลางคืนหรือหัวรุ่ง และในวันที่ฝนตกไม่สามารถกรีตได้ แต่ปาล์มน้ำมันสามารถปฏิบัติงานในกิจกรรมการเก็บเกี่ยวผลผลิตได้สำหรับพื้นที่ที่เริ่มมีการปรับเปลี่ยนจากการปลูกยางพาราไปเป็นปาล์มน้ำมัน เช่น บ้านทุ่งพัก บ้านควนเรือ เนื่องจากมีจุดรับซื้อผลผลิตปาล์มน้ำมันในพื้นที่ใกล้เคียงคือ ตำบลควนกาหลง ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีความสะดวกในการนำผลผลิตปาล์มน้ำมันไปจำหน่าย

การปรับเปลี่ยนพันธุ์ยางพาราส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.12 เนื่องจาก RRIM 600 เป็นพันธุ์ยางพาราที่ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางใช้ปลูกกันมากตามคำแนะนำของหน่วยงานภาครัฐตั้งแต่เริ่มปลูกยางพารา และ

ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีความเชื่อมั่นว่า RRIM 600 เป็นพันธุ์ยางพาราที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของตน เพราะเป็นพันธุ์ที่สามารถปลูกได้ทุกสภาพพื้นที่ และมีความทนทานต่อการกรีดได้ แม้พันธุ์ยางพารา RRIT 251 จะได้รับการกล่าวอ้างว่าให้ผลผลิตต่อปีสูงกว่า และสามารถเปิดกรีดได้เร็วกว่าก็ตาม โดยยางพาราพันธุ์ RRIT 251 ให้ผลผลิตเฉลี่ยมากกว่า 300 กิโลกรัมต่อไร่ (แปลงทดลองให้ผลเฉลี่ย 457.00 กิโลกรัมต่อไร่) สูงกว่ายางพาราพันธุ์ RRIM 600 ซึ่งให้ผลผลิตเฉลี่ย 235.10 กิโลกรัมต่อไร่ (Longpichai & Kongmanee, 2019, p. 140) สอดคล้องกับ Somboonsuke, Kongmanee, Thongtrai, & Phitthayaphinant (2018, p. 650) ที่รายงานว่ายางพาราพันธุ์ RRIM 600 และ RRIT 251

การปรับเปลี่ยนระบบกรีดยางพาราส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.00 โดยปกติครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางใช้ระบบกรีต 1 ใน 3 ของลำต้น โดยกรีต 3 วัน เว้น 1 วัน (1/3S 3d/4) หรือ 1 ใน 3 ของลำต้น โดยกรีต 4 วัน เว้น 1 วัน (1/3S 4d/5) ขึ้นอยู่กับอายุสวนยางพารา ปริมาณน้ำยาง และความสิ้นเปลืองของเปลือก แต่ในช่วงราคายางพาราดตกต่ำ และฝนตกติดต่อกันเป็นเวลานาน หลายครัวเรือนมีการปรับเปลี่ยนระบบกรีดยางพาราให้มีความถี่มาก

ขึ้น เช่น กรีด 4 วัน เว้น 1 วัน หรือกรีด 5 วัน เว้น 1 วัน เพื่อให้มีรายได้เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย ในครัวเรือน แม้การปฏิบัติดังกล่าวจะส่งผลเสีย ต่อหน้าயกัก็ตาม สำหรับการใช้น้ำอย่าง สงผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวน ยางในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.89 เพราะ ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางเห็นว่า การ ปฏิบัติดังกล่าวส่งผลเสียต่อดันยางพารา เช่น ปัญหาเปลือกแข็ง ดันยางพาราหยุดให้น้ำยาง เร็วขึ้น

ทุนในการดำรงชีพ

1. ทุนมนุษย์ เกษตรกรชาวสวนยางพารา ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา (197 ราย) เท่านั้น สาเหตุสำคัญที่ทำให้ เกษตรกรชาวสวนยางขาดโอกาสทางการศึกษา คือ เศรษฐฐานะของครัวเรือนไม่ดี ประกอบกับ พ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญของการ ศึกษา เนื่องจากตนเองไม่ได้รับการศึกษา หรือจบการศึกษาภาคบังคับเช่นเดียวกัน อีกทั้ง โรงเรียนยังอยู่ห่างไกลจากที่พักอาศัย ทำให้ไม่ สะดวกหรือมีความยากลำบากในการเดินทาง เพราะต้องใช้ระยะเวลาในการเดินทาง และก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่ ค่อนข้างสูง ซึ่งสามารถนำเงินในส่วนนี้ไปใช้จ่าย ในส่วนอื่นที่จำเป็นมากกว่าได้ เช่น ค่าอาหาร ค่าปัจจัยการผลิตในการทำการเกษตร ทั้งนี้แม้ ระดับการศึกษาอาจเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ เพื่อสร้างทางเลือกในการผลิต แต่เกษตรกร

ชาวสวนยางมีต้นทุนในรูปแบบของ ประสบการณ์สูง โดยมีประสบการณ์การทำ สวนยางพาราและไม้ผลเฉลี่ย 25.54 และ 25.07 ปี ตามลำดับ ตลอดจนมีจำนวนสมาชิก ในครัวเรือนเฉลี่ยประมาณ 4 คน ซึ่งเป็น แรงงานครัวเรือนเฉลี่ยประมาณ 3 คน

2. ทุนธรรมชาติ ครัวเรือนเกษตรกร ชาวสวนยางส่วนใหญ่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินดังที่ กล่าวไปข้างต้น โดยมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 23.95 ไร่ จำแนกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) พื้นที่ทำการ เกษตรเฉลี่ย 22.86 ไร่ 2) พื้นที่ที่ไม่ได้ทำการ เกษตร ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สำหรับเป็นที่พัก อาศัยเฉลี่ย 0.92 ไร่ และ 3) พื้นที่ว่างเปล่าที่ไม่ ใช้ประโยชน์ใด ๆ เฉลี่ย 0.17 ไร่ สำหรับการถือ ครองที่ดินของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง จำแนกเป็น 4 ลักษณะคือ 1) ที่ดินซึ่งได้รับการ โอนกรรมสิทธิ์จากรุ่นพ่อแม่ ทั้งที่เป็นมรดกและ การได้มาโดยเสนาหา 2) ที่ดินซึ่งซื้อด้วยตนเอง จากเงินออมและ/หรือเงินกู้ 3) ที่ดินเช่า ส่วน ใหญ่เป็นที่ดินขนาดเล็กซึ่งอยู่ใกล้ที่พักอาศัย ใช้สำหรับปลูกผักเพื่อจำหน่าย และ 4) ที่ดิน แบ่งหวะ สอดคล้องกับ Somboonsuke et al. (2018, p. 650) ที่รายงานว่า ในภาคใต้มี การเช่าที่ดินขนาดเล็กเพื่อทำการเกษตร

ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีการเก็บ ผลผลิตจากป่าสงวน เช่น บ้านโดนปานัน บ้านค่ายรวมมิตร จากป่าชุมชน เช่น บ้านน้ำ หรา และจากป่าในเขตอนุรักษ์ เช่น บ้านน้ำ

ร้อน บ้านห้วยกาหมิง ทั้งนี้ป่าสงวนและป่าในเขตอนุรักษ์ยังคงเป็นป่าที่มีดิน แห้งน้ำ และพืชพันธุ์ธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ รวมทั้งมีความหลากหลายทางชีวภาพ เช่นเดียวกับป่าชุมชนที่ได้รับการดูแลจากคนในชุมชนเป็นอย่างดี นอกจากนี้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝนและแหล่งน้ำตามธรรมชาติในการทำการเกษตร และบางครัวเรือนมีการขุดสระน้ำ/บ่อน้ำในสวนไม้ผลเพื่อใช้ในฤดูแล้งสะท้อนให้เห็นว่า ทุนธรรมชาติมีความสำคัญต่อการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีการใช้ประโยชน์ทางตรงจากทุนธรรมชาติทั้งเป็นทรัพยากรการผลิตและแหล่งอาหาร ซึ่งครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางที่เข้าถึงทุนในการดำรงชีพประเภทอื่นได้น้อย จะพึ่งพาทุนธรรมชาติมาก ดังนั้นความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่แวดล้อมครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง จึงเปรียบเสมือนสต็อกของทุนที่ทำให้วิถียังชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีความมั่นคง อาจกล่าวได้ว่า ทุนธรรมชาติเป็นสวัสดิการชุมชนในรูปแบบหนึ่ง (Promphakping, Promphakping, Phongsiri, Somaboot, & Weeranakin, 2019, p. 128)

3. ทุนกายภาพ ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีที่พักอาศัยเป็นของตนเอง รวมถึงอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตทางการเกษตร ได้แก่

มีดกรีดยางพารา แกลอน/ถังน้ำยาง เครื่องตัดหญ้า รถจักรยานยนต์ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ โทรศัพท์มือถือ พัดลม ตู้เย็น หม้อหุงข้าวไฟฟ้า เครื่องซักผ้า ซึ่งทุนกายภาพมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มผลผลิตและผลตอบแทนจากการผลิต รวมถึงยกระดับความเป็นอยู่ของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางให้ดีขึ้น

4. ทุนการเงิน ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีรายได้เฉลี่ย 289,776.90 บาทต่อปี หรือ 24,148.08 บาทต่อเดือน จำแนกเป็นรายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ย 196,219.44 บาทต่อปี และรายได้จากนอกภาคการเกษตร เฉลี่ย 93,557.46 บาทต่อปี สำหรับค่าใช้จ่ายของครัวเรือนเฉลี่ย 189,058.92 บาทต่อปี หรือ 15,754.91 บาทต่อเดือน โดยมีค่าใช้จ่ายนอกภาคการเกษตร เช่น ค่าใช้จ่ายในการยังชีพ ค่าการศึกษาบุตร เฉลี่ย 97,714.57 บาทต่อปี ซึ่งสูงกว่าค่าใช้จ่ายในภาคการเกษตร เฉลี่ย 91,344.35 บาทต่อปี รายได้หลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้ว จะนำไปใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการทำการเกษตร ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีเงินออมค่อนข้างน้อย สอดคล้องกับ Promphakping et al. (2019, pp. 123–124, 139) ที่รายงานไว้ว่า วิถียังชีพของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยมีการพึ่งพาทุนการเงินสำหรับลงทุนในภาคการเกษตร และเป็น

ค่าใช้จ่ายนอกภาคการเกษตร ตลอดจนทุนการเงินเป็นเงื่อนไขในการใช้ทุนประเภทอื่น

5. ทุนสังคม ครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมากกว่าครึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันเกษตรกร (161 ราย) ทั้งนี้บางรายเป็นสมาชิกมากกว่า 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอมมทรัพย์ กลุ่มรับซื้อน้ำยางสด กลุ่มสหกรณ์กองทุนสวนยางพารา กลุ่มทำปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มแปรรูปกล้วยฉาบ กลุ่มแปรรูปกาแฟบ้านโตนปาหนัน ซึ่งการรวมกลุ่มทั้งหมดนี้ ล้วนมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น บ้านน้ำหრა และบ้านโตนปาหนัน มีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์และน้ำยาไล่แมลงจากพืชสมุนไพร เพื่อลดต้นทุนการผลิต ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการพึ่งตนเองในการผลิตจากการใช้ทรัพยากรในชุมชน และกลไกทางสังคมที่สนับสนุนการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง สำหรับเกษตรกรชาวสวนยางที่ไม่ได้เป็นสมาชิกในกลุ่มใด ๆ เนื่องจากมีเงินทุนของตนเองอย่างเพียงพอ และไม่ต้องการเกี่ยวพันหรือเกิดการผูกมัดกับกลุ่ม

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและกระบวนการ

ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางได้รับการส่งเสริมด้านองค์ความรู้ และการฝึกประสบการณ์ เช่น การบรรยายจากวิทยากรผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญ การฝึกปฏิบัติทั้งในห้องปฏิบัติการและภาคสนาม การศึกษาดูงานจากแปลงเกษตรกรตัวอย่าง ตลอดจนการ

สนับสนุนเงินทุนเพื่อการผลิตจากหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานหลักที่จัดโครงการคือสำนักงานเกษตรอำเภอควนกาหลง สำนักงานเกษตรจังหวัดสตูล สำหรับโครงการที่เกษตรกรชาวสวนยางเข้าร่วม เช่น โครงการพัฒนาอาชีพชาวสวนยางพาราเพื่อความมั่นคง โครงการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้า (ไม้ผล) โครงการเสริมสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรรายย่อย ซึ่งครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางได้รับผลประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.06 เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากโครงการต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสวนยางพาราและไม้ผลได้

กลยุทธ์ในการดำรงชีพ

1. การจัดการทางการเงินเป็นกลยุทธ์ในการดำรงชีพที่ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางปฏิบัติในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.65 เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็นพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของครัวเรือน และการวางแผนการใช้เงินสำหรับทำการเกษตรในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.70 และ 3.60 ตามลำดับ เนื่องจากการปฏิบัติดังกล่าว ทำให้ทราบถึงสถานะทางการเงินของครัวเรือน รวมทั้งสามารถประมาณการค่าใช้จ่ายและกำหนดงบประมาณในการทำสวนยางพาราและไม้ผลได้

2. การปรับตัวด้านสังคมเป็นกลยุทธ์ในการดำรงชีพที่ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางปฏิบัติในระดับมาก และมีความเฉลี่ยเท่ากับกลยุทธ์แรกคือ 3.65 เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็นพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรผ่านระบบอินเทอร์เน็ตในระดับมาก มีความเฉลี่ย 3.70 เพราะอินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งความรู้ที่ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว รวมถึงมีองค์ความรู้ที่หลากหลายและทันสมัย นอกจากนี้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางจำเป็นต้องเรียนรู้อยู่เสมอ เพื่อความอยู่รอดท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนสามารถนำความรู้ที่มีอยู่ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนเกษตรกรได้ สำหรับการเข้าร่วมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนอุปกรณ์และปัจจัยการผลิตทางการเกษตร และการเข้าร่วมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์มีการปฏิบัติในระดับมาก มีความเฉลี่ย 3.70 และ 3.55 ตามลำดับ เพราะการเป็นสมาชิกกลุ่มจะทำให้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางได้รับองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในการประกอบอาชีพที่เผชิญอยู่ได้ เช่น ปัญหาศัตรูพืชเข้ามามีผลผลิต ปัญหาเกี่ยวกับผลผลิตไม่ทัน

3. การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเป็นกลยุทธ์ในการดำรงชีพที่ครัวเรือนเกษตรกร

ชาวสวนยางปฏิบัติในระดับปานกลาง มีความเฉลี่ย 3.07 เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็นพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีการเพิ่มการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และลดการใช้ปุ๋ยเคมีในระดับมาก มีความเฉลี่ย 3.65 และ 3.50 ตามลำดับ เพราะปุ๋ยเคมีมีราคาสูง และเมื่อใช้ติดต่อกันเป็นเวลานาน จะทำให้ดินแข็ง สำหรับการลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช โรคพืช และวัชพืชมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง มีความเฉลี่ย 2.85, 2.70 และ 2.65 ตามลำดับ ทั้งนี้แม้สารเคมีดังกล่าวมีราคาสูง รวมทั้งยังส่งผลเสียต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม แต่การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช โรคพืช และวัชพืช เป็นวิธีการที่มีความสะดวกต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง

4. การปรับเปลี่ยนการใช้แรงงานเป็นกลยุทธ์ในการดำรงชีพที่ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางปฏิบัติในระดับน้อย มีความเฉลี่ย 2.58 เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็นพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีการเลือกแรงงานที่มีฝีมือในการกรีดยางพาราในระดับปานกลาง มีความเฉลี่ย 2.70 เพราะแรงงานที่มีฝีมือในการกรีดยางพารา นอกจากสามารถกรีดยางได้ปริมาณมากแล้ว ยังมีเทคนิคการกรีดยางพาราที่เหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้อายุของหน้ายางได้ สำหรับการจ้างแรงงานมีการปฏิบัติในระดับน้อย มีความเฉลี่ย 2.45 เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่มี

จำนวนแรงงานครัวเรือนเพียงพอดังที่กล่าวไปข้างต้น และเกษตรกรชาวสวนยางมีอายุเฉลี่ย 50.99 ปี ซึ่งอยู่ในวัยแรงงานที่มีแรงกายสามารถปฏิบัติงานกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรได้

5. การปรับเปลี่ยนการบริโภคในครัวเรือนเป็นกลยุทธ์ในการดำรงชีพที่ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางปฏิบัติในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.48 เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็นพบว่าครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีการปลูกผักสวนครัวในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.65 เนื่องจากการปฏิบัติดังกล่าว นอกจากจะช่วยสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนแล้วยังก่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวกในมิติเศรษฐกิจ โดยสามารถนำไปจำหน่ายเพื่อเพิ่มรายได้ของครัวเรือนได้อีกด้วย ผักที่ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางปลูก เช่น พริก ตะไคร้ มะนาว มะเขือ โดยปลูกบริเวณรอบ ๆ ที่พักอาศัย หรือในที่ดินเช่าดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น สำหรับการใช้จ่ายเฉพาะที่จำเป็นมีการปฏิบัติในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.30 ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีการปฏิบัติกลยุทธ์การจัดการทางการเงินในระดับมากดังที่กล่าวไปข้างต้น แต่เนื่องด้วยอิทธิพลของค่านิยมแบบวัตถุนิยมและกับดักทางการตลาดทำให้หลายครัวเรือนไม่ได้ซื้อสินค้าตามความจำเป็น หรือตามประโยชน์ที่แท้จริงของสินค้าแต่มีมายาคติและสัญญาณซ่อนอยู่ ส่งผลให้

ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในกลุ่มนี้แสวงหาความสุขในรูปความมั่งคั่งทางวัตถุจนนำไปสู่การใช้จ่ายที่มากเกินไปจนความจำเป็นหรือเกินความสามารถที่จะจ่ายได้ และกลายเป็นหนี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นเจ้าของในสินค้านั้น เช่น การซื้อโทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่ทั้งที่เครื่องเดิมยังใช้ได้ เพื่อตอบสนองความต้องการทางจิตใจ การซื้อรถหลายคันจนเกินความจำเป็น เพื่อแสดงให้เห็นถึงเศรษฐกิจของครัวเรือนและเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการยึดติดหรือการขาดอิสรภาพจากสายตาของบุคคลแวดล้อม

6. การปรับเปลี่ยนเทคนิคการผลิตเป็นกลยุทธ์ในการดำรงชีพที่ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางปฏิบัติในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 3.65 เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็นพบว่าครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีการปรับเปลี่ยนระบบการกรีดยางพาราให้มีความถี่ลดลงในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.40 เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางต้องการเพิ่มรายได้ดังเหตุผลที่กล่าวไปข้างต้น สำหรับการตัดแต่งกิ่งมีการปฏิบัติในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.30 เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีการตัดแต่งกิ่งเป็นประจำอยู่แล้วหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตไม้ผล

ผลลัพธ์ในการดำรงชีพ

1. ผลลัพธ์ในการดำรงชีพด้านสุขภาพอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 3.88 เมื่อจำแนกเป็นราย

ประเด็นพบว่า ครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีภาวะสุขภาพอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 4.05 ทั้งนี้แม้ครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางจะมีปัญหาสุขภาพ เช่น ปวดหลัง ปวดกล้ามเนื้อ ปวดข้อเป็นลม หน้ามืด ปวดศีรษะ โดยเฉพาะเกษตรกรชาวสวนยางที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป จะมีปัญหาในเรื่องปวดเอว เพราะหน้ายางที่กรีดยังอยู่ในระดับต่ำ จึงต้องรับประทุกันยาแก้ปวดก่อนออกไปกรีดยางพารา (Charernjiratragul et al., p. 48) อย่างไรก็ตามครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางได้รับการด้านสาธารณสุขในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 3.70 โดยสถานพยาบาลในพื้นที่ ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุ่งนุ้ย โรงพยาบาลควนกาหลง ได้มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลและป้องกันตัวเองและสมาชิกในครั้วเรือนจากอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพ และมีเจ้าหน้าที่ที่เตรียมพร้อมรองรับผู้ป่วยฉุกเฉินอย่างเพียงพอ

2. ผลลัพธ์ในการดำรงชีพด้านทรัพย์สินอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 3.83 เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็นพบว่า ครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีที่ดินในระดับเพียงพอปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.35 เนื่องจากที่ดินที่ถือครองอยู่นั้น ส่วนใหญ่เป็นมรดก หรือแบ่งส่วนกันระหว่างญาติพี่น้อง ทำให้ที่ดินในแต่ละแปลงมีขนาดค่อนข้างเล็ก แต่เป็นพื้นที่ที่มีดินและน้ำอุดมสมบูรณ์ ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการผลิตและการขนส่ง ตลอดจนอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าภายในที่พักอาศัยอยู่ใน

ระดับเพียงพอมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.30 เพราะทรัพย์สินส่วนใหญ่มีอายุการใช้งานที่ยาวนาน ซึ่งครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีการซื้อ/จัดหาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่ราคายางพาราสูงและยังคงใช้มาจนถึงปัจจุบัน

3. ผลลัพธ์ในการดำรงชีพด้านความเป็นอยู่อยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 3.70 เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็นพบว่า ครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีอาหาร รวมทั้งเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มในระดับเพียงพอมาก มีค่าเฉลี่ย 3.80 และ 3.60 ตามลำดับ เนื่องจากครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางสามารถเข้าถึงและซื้ออาหาร รวมทั้งเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มจากร้านค้าและตลาดในพื้นที่ได้อย่างสะดวก

4. ผลลัพธ์ในการดำรงชีพด้านความสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 3.68 เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็นพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรชาวสวนยางกับสมาชิกในครั้วเรือนอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 3.85 ซึ่งลักษณะครอบครัวของเกษตรกรชาวสวนยางมากกว่าครึ่งเป็นครอบครัวเดี่ยว (182 ราย) ประกอบด้วยรุ่นพ่อแม่และรุ่นลูก ทำให้มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน รวมทั้งมีการพูดคุยและปรึกษาปัญหาร่วมกัน ตลอดจนสามารถดูแลซึ่งกันและกันได้อย่างทั่วถึง ส่วนการมีเครือข่ายทางสังคมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.65 โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นช่องทางสำหรับการพูดคุยสนทนา การช่วยเหลือและ

แลกเปลี่ยนความรู้และข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหา ตลอดจนการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับเพื่อนเกษตรกรด้วยกัน สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรชาวสวนยางกับเพื่อนบ้านและคนในชุมชนอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 3.55 เนื่องจากเพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่โดยรอบที่พักอาศัยของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้อง ทำให้ทุกคนในชุมชนสนิทสนมกัน และไปมาหาสู่กันได้ตลอด ตลอดจนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้เกษตรกรชาวสวนยางมากกว่าครึ่งนับถือศาสนาอิสลาม (173 ราย) ชุมชนท่งนุ้ยจึงเป็นสังคมพุทธวัฒนธรรมที่มีทั้งครัวเรือนอิสลามและพุทธอยู่ร่วมกัน

5. ผลลัพธ์ในการดำรงชีพด้านสถานะทางการเงินอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.10 เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็นพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีหนี้สินอยู่ในระดับที่เพิ่มขึ้นกว่าเดิมเล็กน้อย มีค่าเฉลี่ย 3.45 ขณะที่เงินออมอยู่ในระดับเหมือนเดิม มีค่าเฉลี่ย 3.35 ส่วนรายได้อยู่ในระดับเพียงพอปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.10 และความสามารถในการชำระหนี้สินอยู่ในระดับที่ลดลงกว่าเดิมเล็กน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.50 เพราะรายได้หลักของครัวเรือนมาจากการทำสวนยางพาราและไม้ผล แต่ด้วยปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำและราคาปัจจัยการผลิตสูง ตลอดจนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง

มีพื้นที่ทำการเกษตรขนาดเล็กดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น ทำให้บางครัวเรือนมีเงินทุนไม่เพียงพอในการทำการเกษตร จึงจำเป็นต้องยืมปัจจัยการผลิตจากร้านค้า หรือกู้เงินจากแหล่งเงินทุน เพื่อนำมาใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียน

สรุปผลและอภิปรายผล

ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางยังคงเผชิญปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำรงชีพที่ทำให้เกิดความลำบากใจ (dilemma) การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า การระบาดของแมลงศัตรูพืชภัยแล้ง อุทกภัย พายุและลมแรงส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับปานกลาง แนวโน้มราคาผลผลิตและปัจจัยการผลิตเป็นเพียงแนวโน้มเดียวที่ส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับมาก ขณะที่แนวโน้มการตลาด และแนวโน้มทรัพยากรธรรมชาติส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับปานกลาง ส่วนแนวโน้มสังคม แนวโน้มแรงงาน และแนวโน้มเทคโนโลยีส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับน้อย ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางรายย่อยมีทุนในการดำรงชีพอย่างจำกัด เช่น ที่ดิน แรงงาน เงินทุน ทว่าหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องมีการส่งเสริมครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในรูปของโครงการต่าง ๆ เป็นอย่างดี กลยุทธ์ในการดำรงชีพที่สำคัญของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางปรากฏออกมา

ในลักษณะของการจัดการทางการเงิน และการปรับตัวด้านสังคม ครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีผลลัพธ์ในการดำรงชีพค่อนข้างดี

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า แนวโน้มราคายางพาราและไม่ผลส่งผลกระทบต่อครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในระดับมาก ขณะที่การใช้จ่ายเฉพาะที่จำเป็นเป็นกลยุทธ์ในการดำรงชีพที่ครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางปฏิบัติน้อยกว่าที่ควรจะเป็น จึงทำให้ผลลัพธ์ในการดำรงชีพด้านสถานะทางการเงินยังไม่จัดอยู่ในระดับดี ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางเพิ่มความหลากหลายของชนิดไม้ผลที่ปลูก เพื่อลดความเสี่ยงด้านรายได้ โดยเลือกชนิดของไม้ผลให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของตลาด ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมตามความจำเป็น เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกไม้ผลชนิดใหม่ที่เหมาะสม โดยเชิญปราชญ์ชาวบ้านหรือเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จมาให้ความรู้ถ่ายทอดประสบการณ์ และเป็นที่ปรึกษาให้กับครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางที่มีความสนใจการสนับสนุนกล้าไม้ผล เพื่อนำไปสู่การเพิ่มความหลากหลายในระบบการผลิต นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า การปรับเปลี่ยนระบบกรีดยางพาราให้มีความถี่ลดลงเป็นกลยุทธ์ในการ

ดำรงชีพที่ครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางปฏิบัติในระดับน้อย ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีกลไกในการขับเคลื่อน เพื่อสร้างความตระหนักถึงผลเสียจากการใช้ระบบกรีดยางพาราที่มีความถี่สูงต่อครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง

การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาพฤติกรรมการใช้จ่ายและการออมของครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมพฤติกรรมการใช้จ่ายอย่างมีเหตุผลและการออม นอกจากนี้ควรศึกษาความเป็นไปได้ในการปลูกไม้ผลชนิดใหม่เป็นพืชร่วมยาง และปลูกเป็นอิสระหรือต่างแปลงกับยางพารา เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเลือกปลูกไม้ผลที่เหมาะสม

References

- Charernjiratragul, S., Satsue, P., & Romyen, A. (2015) . Practical knowledge and lessons learned from driving the policy on expanding the area for the rubber-based intercropping systems. *Journal of Social Development*, 17(2), 35–50. (in Thai)
- Department for International Development. (1999). *Sustainable*

- livelihoods guidance sheets.**
London: Author. (in Thai)
- Intraskul, S., Somboonsuke, B., Thongtra, N., & Phitthayaphinant, P. (2018) . Cost of para-rubber production and selling problems of para-rubber farmers in Thailand. **Kasetsart Journal of Social Sciences**, 39(3), 817–828. (in Thai)
- Longpichai, O., & Kongmanee, C. (2019). Rubber farmers’ risk perception in Southern Thailand. **Parichart Journal**, 32(2), 134–146. (in Thai)
- Masae, A. (2015). Enhancing sustainable rural livelihood through community- based development. **Journal of Social Development**, 17(1), 89–110. (in Thai)
- Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2016) . **The agricultural development plan under the twelfth national economic and social development plan (2017–2021)** . Bangkok: Ministry of Agriculture and Cooperatives. (in Thai)
- Promphakping, N., Promphakping, B., Phongsiri, M., Somaboot, P., & Weeranakin., P. (2019) . Natural resources and the livelihoods of small agricultural households in rural Isan. **STOU Journal**, 32(2) , 123–144. (in Thai)
- Ratikhunuphakorn, R. (2019). The role of the rubber authority of Thailand for system development. **Humanities and Social Sciences Journal, Ubon Ratchathani Rajabhat University**, 10(2), 259–269. (in Thai)
- Saengloetuthai, J. (2017) . Quality of research instrument. **Journal of Research and Curriculum Development**, 7(1) , 1–15. (in Thai)
- Samukkethum, S., Samukkethum, S., & Chaiphanphong, S. (2 0 1 8) . Common-pool resource management: Theoretical approach and application. **Romphruek Journal, Krirk University**, 36(2), 10–31. (in Thai)
- Siripongtugsin, N. (2019). Impacts of the government para-rubber policies on para-rubber plantations in Thailand. **Research and Development**

- Journal Suan Sunandha Rajabhat University**, 11(2), 129–140. (in Thai)
- Somboonsuke, B., Dhammasaccakarn, W., Cherdchom, P., Longpichai, O., & Phitthayaphinant, P. (2015) . Potential, capacity and development of hired labor in smallholding rubber production system: Lesson learned from traditional rubber area, Songkhla Province. **Kasetsart Journal of Social Sciences**, 36(1), 74–87. (in Thai)
- Somboonsuke, B., Kongmanee, C., Thongtrai, N., & Phitthayaphinant, P. (2018) . Potential of para-rubber production in Thailand: Production technology management, problems and suggestions for yield improvement. **Kasetsart Journal of Social Sciences**, 39(1), 645–659. (in Thai)
- Yamane, T. (1967) . **Statistics: An introductory analysis** (2nd ed.). Tokyo: John Weatherhill.